

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Συνεδρία 78η τῆς 10ης Νοεμβρίου 1938

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Δουβονιώτου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Νικόλαος Καλογερόπουλλος ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν με θέμα: ὀκτακόσιοι Βυζαντινοὶ καὶ μεταβυζαντινοὶ ζωγράφοι καὶ τὰ ἐργαστήρια αὐτῶν». Ἀρχόμενος τοῦ λόγου του ὁ ρήτωρ, ἀνέφερε τίνες τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων ἠσχολήθησαν μετὰ τὴν ἔρευναν τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν καὶ τὴν τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἐτόνισε πόση ἀκόμη ὑπολείπεται ἐργασία πρὸς πληρεστέραν τοῦ θέματος ἔρευναν, ἀφ' οὗ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουσι πλεῖστοι ἀνεξερευνήτοι ναοί, ἔχοντες σπουδαίας τοιχογραφίας. Μετὰ ταῦτα διήρесе τὴν Ἑλλάδα εἰς ζωγραφικὰς περιοχὰς καὶ ἀνέφερε τὰ κέντρα ἐκάστης, τὴν Θράκην π. χ. με κέντρον τὴν βασιλεύουσαν καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν τέχνην τῆς, τὴν Μακεδονίαν με κέντρον, ἰδίᾳ κατὰ τὸν ἸΔ' αἰῶνα, τὴν Θεσσαλονίκην, ἐξ ἧς ἔχομεν καλλιτεχνικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἔνθα εἰργάσθησαν τεσσαράκοντα ζωγράφοι, ὧν τινες μεγίστης σημασίας, με δευτερεῦον ἔπειτα κέντρον τὴν Βέροϊαν, ὅπου αἱ ἀξιολογώταται τοιχογραφίαι τοῦ Καλλιέργη, τὴν Πελοπόννησον με κέντρα τὴν Κορινθίαν, τὴν Μάνην, ἔνθα ὑπάρχει ὁ παλαιότατος τύπος τοῦ ἐλκομένου, τὸ Μουχλί, τὸ Ναύπλιον, τὸ Γεράκι, τὸν Μυστράν, ὅπου ἔδρυσαν οἱ Κωνσταντῖνος Μανασσοῦς, ὁ Γαστρεάς, ὁ Ξένος, οἱ Μόσχοι, οἱ Κακκαβᾶδες, οἱ Μᾶρκοι καὶ λοιποὶ, τὰς νήσους ἔπειτα τοῦ Αἰγαίου, ἐν αἷς ἀκμάζει ἡ τέχνη ἀπὸ τοῦ Ἰ' αἰῶνος, καὶ δὴ ἐν Μυκόνῳ, Μυτιλήνῃ, Νάξῳ, ὅπου εἰργάσθη ὁ περιφημὸς ζωγράφος Νικηφόρος, ἐν Ἄμοργῳ καὶ Μήλῳ με σειρὰν ἐκλεκτῶν ζωγράφων οἷοι οἱ Χριστόδουλος, Καλλιέργης, Μενδρινός, Σταυρινός, Ἐμμανουὴλ Σκορδίλλης, τὴν Κρήτην με τοὺς διακοσίους ζωγράφους τῆς καὶ κέντρα τὸ Ἡράκλειον, Βροντήσιον καὶ τὸ Βαλαμομερόν, τὰς ἑπτὰ νήσους με σειρὰν ἐκλεκτῶν ζωγράφων καὶ τέλος τὴν Ἠπειρὸν με τοὺς ἑκατὸν τριάκοντα ζωγράφους τῆς καὶ με κέντρα τὰ Ἰωάννινα, τὴν Καστορίαν, τὸ Λινοτόπιον καὶ τοὺς Χιονάδες. Τῆς Ἠπειροῦ ἐξῆρε τὴν σημασίαν διὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἐξελέξεως τῆς ζωγραφικῆς καὶ προσέθηκεν ὅτι, ὅπως ὁμιλοῦμεν διὰ Κρητικὴν καὶ Μακεδονικὴν σχολὴν, οὕτω πρέπει νὰ ὁμιλοῦμεν καὶ διὰ Ἠπειρωτικὴν τοιαύτην. Ὁ κ. Καλογερόπουλλος ἔπειτα ὠμίλησε περὶ τῶν ζωγράφων τῶν ἐρ-

γασθέντων εἰς τὰ κέντρα ταῦτα καὶ ἀνέφερε κατ' ἐπιλογὴν τοὺς μᾶλλον διαπρέποντας ἐξ αὐτῶν ὑποδείξας, τῇ βοήθειᾳ προβολῶν πολλῶν φωτεινῶν εἰκόνων, εἰς τί συνίσταται ἡ ὑπεροχὴ ἐκάστου.

Συνεδρία 79ῆ τῆς 1ης Δεκεμβρίου 1938

Προεδρεία τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Πουίλτσα.

Ὁ ἑταῖρος κ. Φ. Κουκουλῆς ὠμίλησε «Περὶ τοῦ χοροῦ παρὰ Βυζαντινοῖς». Ἀφ' οὗ ὁ ὀμιλητὴς ἀνέφερε τὰς διὰ τὸ θέμα πηγὰς, ἀμέσους καὶ ἐμμέσους, καὶ τὰ βοηθήματα, ἔπειτα ἐξήτασε τοὺς λόγους, δι' οὓς οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν κατὰ τοῦ χοροῦ καὶ ὡς τοιούτους ἀνέφερε τὴν καταφορὰν κατὰ τῶν ὀρχηστῶν, καὶ μάλιστα τῶν μίμων τῶν ἐμπαιζόντων τὰ Χριστιανικὰ μυστήρια, τὴν σχέσιν τοῦ χοροῦ πρὸς ἀρχαῖα ἔθνη λατρευτικὰ ἔθνη, τὴν κατὰ τὰς βιαιὰς κινήσεις τοῦ χοροῦ ἀποκάλυψιν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος τῶν γυναικῶν, τὴν ἔνεκα τοῦ χοροῦ τῆς Σαλώμης ἀποτομὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου κτλ. Μετὰ ταῦτα ὠμίλησε περὶ τῆς λαϊκῆς χορευτικῆς ὀρολογίας, προῖων δ' ἀνέφερον εἰς ποίας περιπτώσεις καὶ ποῦ ἐχόρευον οἱ Βυζαντινοί.

Λεπτομερῶς ἔπειτα ἐπραγματεύθη περὶ τῶν κυκλίων χορῶν τῶν Βυζαντινῶν, καὶ ἰδίᾳ τοῦ συρτοῦ, τοῦ ὄρου καὶ τοῦ γεράνου, παρακολουθῶν καὶ δι' εἰκόνων τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς μέχρι σήμερον, ἀφ' οὗ δ' ἐξήτασε τὰ κατὰ τὸν μεσαιωνικὸν κόρδακα καὶ τὸ σάξιμον, διέλαβεν ἐν συνεχείᾳ περὶ τοῦ τρόπου τοῦ χορευεῖν καὶ τῶν κινήσεων καὶ σχημάτων τῶν χορευτῶν, περιγράψας ἐν τέλει τὰ φορέματα τῶν κατ' ἐπάγγελμα χορευτῶν καὶ ὀρχηστριδῶν καὶ τὰ τὸν χορὸν συνοδεύοντα μουσικὰ ὄργανα, ὧν ἐπέδειξε σχετικὰς εἰκόνας¹.

Συνεδρία 80ῆ τῆς 17ης Δεκεμβρίου 1938

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Δοβουნიώτου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Ἀνδρ. Ξυγγόπουλλος ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν «περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τῶν Σερβίων». Ἀφ' οὗ οὗτος ἐξήτασε τὴν τοπογραφίαν τῆς ἐν τῇ Δ. Μακεδονίᾳ κειμένης πόλεως, κατόπιν

¹ Βλέπε τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην ἐν ἐκτάσει δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ παρουσίᾳ Ἑπετηρίδι σελ. 217 κέξ.

ὠμίλησε περὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Ἡ παρὰ Κωνσταντίνῳ Πορφυρογεννήτῳ, εἶπε, πληροφορία, καθ' ἣν τὰ Σέρβια ἐκτίσθησαν ἐπὶ Ἡρακλείου, δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἄλλοθεν. Βέβαιον μόνον εἶναι ὅτι ἡ πόλις ἤκμαζε πρὸ τοῦ Θ'. αἰῶνος, ἀφ' οὗ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀναφέρεται αὕτη ὡς ἔδρα ἐπισκόπου ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ καταλόγῳ τῷ συνταχθέντι ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Ἀκριβεστέρως περὶ Σερβίων πληροφορίας, ἐξηκολούθησεν, ἔχομεν κατὰ τὸν Γ'. αἰῶνα ὅτε ταῦτα κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Τσάρου τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ, ἀπελευθερωθέντα ἔπειτα ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἡ πόλις ἔπειτα, μετὰ βίον δύο σχεδὸν αἰῶνων, μετὰ τὴν Δ'. σταυροφορίαν, ἐκυβερνήθη ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, πιθανώτατα Γάλλων, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Π'. αἰῶνος, ὅτε περιήλθεν εἰς τὸ δεσποτάτον τῆς Ἡπείρου μέχρι τοῦ 1341, ὅποτε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σέρβων, ἀποδοσάντων αὐτὴν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, μετὰ φιλικὴν συμφωνίαν. Πότε κατελήφθησαν τὰ Σέρβια ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲν μαρτυροῦσιν αἱ Ἑλληνικαὶ πηγαί, μόνον δὲ παρὰ τοῦ Τούρκου περιηγητοῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Ἐβλιᾶ Τσελεμπῆ μανθάνομεν ὅτι ταῦτα ἐκυριεύθησαν περὶ τὸ 1396. Ἡ νέα πόλις, προσέθηκεν, ἐκτίσθη μετὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Ξυγγόπουλλος, τῇ βοήθειᾳ καὶ πολλῶν φωτεινῶν εἰκόνων, περιέγραψε τὰ ἐπὶ τοῦ κάστρου τῶν Σερβίων σφζόμενα μεσαιωνικὰ οἰκοδομήματα, τὰ τεῖχη δῆλα δὴ, τὴν ἐν αὐτοῖς ἠρειπωμένην μεγάλην βασιλικὴν, τὸν ἐπ' ἴσης ἠρειπωμένον ναῖσκον τοῦ Προδρόμου ὡς καὶ τοὺς ἀκεραίους διατηρουμένους ναῖσκους τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, ἀφ' οὗ δ' ἐξήτασε τῶν ἐν λόγῳ μνημείων τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καί, ἐκ τεχνικῶν λόγων, προσδιώρισε τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, διέλαβε λεπτομερῶς περὶ τῶν ἐντὸς τῶν ναῶν σφζομένων τοιχογραφιῶν, τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τῶν ὁποίων ἐξῆρεν, ὑποδείξας καὶ τὰ νέα εἰκονογραφικὰ στοιχεῖα, ἅτινα φέρουσιν εἰς φῶς αἱ τοιχογραφίαι αὗται, αἵτινες καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι ἀξιόλογοι, διότι παρέχουσι δείγματα τῆς τέχνης, ἣτις ἤκμαζεν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας, διαφέρονσα τῆς τέχνης τῆς βασιλευούσης καὶ τῶν μεγάλων κέντρων.

Συνεδρία 81η τῆς 23 Δεκεμβρίου 1938

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Δυοβουνιώτου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Ἐμμ. Πεζόπουλος ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν, ἧς τὸ θέμα «Ἡ ἔμμετρος μυθιστορία Νικητόπου τοῦ Εὐγενιανοῦ καὶ τὰ ἄλλα αὐτοῦ ποιήματα ἐν σχέσει πρὸς ἄλλους συγγραφεῖς».

Ἐν τῇ ἀνακοινώσει ταύτῃ ὁ κ. Πεζόπουλος ἐξήτασεν ἐν συνόλῳ τὴν

ἀρχαίαν καὶ τὴν μεταγενεστέραν μυθιστορίαν τῶν Ἑλλήνων, ἧς ἀρχηγὸς ἐγένετο ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν διὰ τῆς «Κύρου παιδείας» καὶ διέλαβε περὶ τῶν ἐν πεζῷ λόγῳ καὶ ἐμμέτρως γεγραμμένων μυθιστοριῶν δείξας τὰ πρότυπα τῆς ἐμμέτρου μυθιστορίας, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ὁ κέντρον Νικίτου τοῦ Εὐγενιακοῦ. Ὁ ποιητής, εἶπε, κατηγορήθη ὑπ' ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ Rohde, ὅτι κλέπτει ποικίλα ἀρχαῖα καὶ μεταγενέστερα ποιήματα, ἅτινα παρεμβάλλει εἰς τὸ ἐν λαμβικοῖς τριμέτροις, καὶ ἐνιαχοῦ ἐν ἑξαμέτροις, πεποιημένον ἔργον αὐτοῦ «Τὰ κατὰ Δρόσιλλαν καὶ Χαρικλέα», πράττει ὅμως τοῦτο μετὰ θαυμαστῆς ἐπιδεξιότητος. Ἐξήτασεν ὡσαύτως ὁ κ. Πεζ. καὶ τὴν σχέσιν τῆς μυθιστορίας Εὐσταθίου τοῦ Μακροβολίτου, ἧτις ἐπιγράφεται «Τὰ καθ' Ὑσμίνην καὶ Ὑσμινίαν» (ἐν πεζῷ λόγῳ), πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Εὐγενιανοῦ καὶ τί οὗτος ἔλαβε παρ' ἐκείνου.

Τὰ ἄλλα ποιήματα τοῦ Εὐγενιανοῦ, συνέχισε, τουτέστι καὶ τὰ 24 ἐπιγράμματα, ἅτινα ἐξέδωκεν ὁ μακαρίτης Σπ. Λάμπρος ἐκ τοῦ κώδικος Urbīn. 134 τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης (ἅτινα περιέχει καὶ νέος τις Λαυρεντιανὸς κώδιξ), καὶ τὰ ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Gallavotti ἐκ τοῦ Λαυρεντιανοῦ τούτου κώδικος, ἐν οἷς εἶνε καὶ δύο ἐπιθαλάμιοι, δεικνύουσι τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς ποιήσεως τοῦ Εὐγενιανοῦ. Ὁ ποιητής διασκευάζει ἢ εἰσάγει εἰς τὰς ποιήσεις αὐτοῦ ἀρχαιότερα ποιήματα, ἐπιγράμματα καὶ ἄλλα, ἅτινα εἶνε χρήσιμα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου ἢ τὴν ἐρμηνείαν τῶν προτύπων, ὡς καὶ τὰ περιεχόμενα ἐν τῇ ἐμμέτρῳ μυθιστορίᾳ. Π. χ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 ἐπίγραμμα Λάμπρ. («Εἰς Ἐρωτα») εἶνε διεσκευασμένον ἐκ τοῦ 215 ἐπιγράμματος τοῦ Φιλίππου, ὅπερ περιέχεται μόνον ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ Μαξίμου τοῦ Πλανούδη. Ὁ Εὐγενιανὸς ἄρα γινώσκει αὐτὸ πρὶν ἢ καταχωρισθῆ ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἀνθολογίᾳ, ὡς καὶ τὸ παραπλήσιον ἐπίγραμμα τοῦ Σεκούνδου ἀρ. 214 τῆς αὐτῆς Ἀνθολογίας. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν ἄρτι δημοσιευθέντων ἐπιθαλαμίων ὁ Εὐγενιανὸς ἐμβάλλει διεσκευασμένους ἢ μὴ στίχους τοῦ Θεοκρίτου. Ἐν τούτοις εἶνε καὶ ὁ ἕβδομος τοῦ III' Θεοκριτείου Εἰδυλλίου, ὅστις φέρεται ἐν πᾶσι μὲν τοῖς κώδιξιν «ἄειδον δ' ἄρα πᾶσαι ἐς ἐν μέλος ἐγκροτέοισαι», ἔνθα ἀντὶ τοῦ ἄρα ἐν τῷ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δημοσιευθέντι Ἀντινοϊτικῷ παπύρῳ τοῦ Θεοκρίτου ἀπαντᾷ ἡ ὀρθῆ γραφὴ «ἄμα», ἣν ἔχει καὶ ὁ Εὐγενιανὸς διασκευάσας τὸν Θεοκρίτειον στίχον ἐν τῷ ἐπιθαλαμίῳ αὐτοῦ (στ. 31) οὕτως: «ἄδετε δ' ἄμα πάντες ἐς ἐν μέλος ἐγκροτέοντες». Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων καὶ ἄλλων, κατέστησεν ὁ ἀνακοινῶν φανερόν, τίνα ὀφέλειαν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐκ τοῦ Εὐγενιανοῦ ὡς πρὸς ἀρχαιότερα ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας.